

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

●

תבא

(חלק יט — שיחה ב)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ואחת לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת כי תבא, יד-כ אלול, ה'תשפ"א (ב)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2021

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

תבא ב

ע"ד שמצינו בגמרא⁸, „הנך כולהו ברכתא נינהו“⁹.

בדוגמא לזה הוא בפירושי רש"י על התוכחה: פשוט פירוש רש"י בא לבאר את גודל הלא-טוב לפי פשוטו של מקרא; אבל לפי יינה של תורה שברש"י, אותה הלשון עצמה שבדברי רש"י באה לבאר את הפנימיות ולהוסיף הדגשה בברכות הנעלות של התוכחה.

ב. בסיום התוכחה¹⁰ כתיב: „והשיבך ה' מצרים באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות ואין קונה“.

בפשטות מובן, אשר מאחר שפסוק זה בא בסוף וסיום התוכחה, הרי הוא בא להביע ענין של היפך הטוב גדול ביותר – ואין הדבר מובן: מהי הפורעניות הנוראה בזה שבני ישראל

א. כבר נתבאר פעמים רבות¹, אשר אף שרש"י בא לכל לראש לפרש פשוטם של כתובים, פירושו כולל גם יינה של תורה, פנימיות ורזין דאורייתא, כפתגמו הידוע של רבינו הזקן², אשר השבוע פ' קומי אורי ח"י אלול הוא יום הולדתו – וידועים³ דברי הבעש"ט בזה (בנוגע להולדת אדמור"ר הזקן – ביום ה"ל), שיום הולדתו חל ביום ח"י אלול –

וכן הוא בנוגע לפירושי רש"י בפרשתנו על דברי התוכחה.

ויש לומר, שהדברים אמורים ביתר שאת בנוגע לפירוש רש"י בתוכחה, לפי ביאור רבינו הזקן בלקוטי תורה⁴ בנוגע לדברי התוכחה עצמם, שאף שבגלוי תוכנם הוא היפך הברכה, הנה „לפי האמת אינם רק ברכות“⁵. בתורה יש סתים וגליא, והסתים והפנימיות והנשמה⁶ של הקללות הוא ענין של ברכות נעלות ביותר⁷

(1) ראה לקו"ש ח"ה ע' 1, וש"נ.

(2) היום יום ע' כד.

(3) ספר השיחות תש"ה ע' 129.

(4) בחקותי מה, סע"א ואילך – ע"ד התוכחות דפ' בחקותי. וראה לקו"ש ח"ז ע' 233. ועוד. וראה ש"ך עה"ת פרשתנו (כח, טו): בנגלה היא תוכחת ובנסתר היא אהבת ה' דברי אהבה (ומפרשם בפרטיות). ובסוף התוכחה שם: ובנסתר כולה נחמה. אוה"ת ראה ע' תרמה ואילך.

(5) ראה היום יום ע' פח (הובא בלקו"ש שם) ע"ד התוכחות דפרשתנו.

(6) זח"ג קנב, א.

(7) ובאוה"ת פרשתנו (ע' תתרצב ואילך) מבאר בארוכה, שהתוכחות האלו דפרשתנו קאי

הכל על הרע שבנוגה, על אויביך. וראה לקו"ת שם מה, ב. מט, א ואילך.

(8) מו"ק ט, ב. ולהעיר, שדוקא רשב"י, שענינו גילוי פנימיות וסתים דאורייתא, גילה שהן ברכות (ראה לקו"ש ח"א ע' 283 ואילך).

(9) ע"פ הנ"ל יש לבאר מה שקבעו התוכחות בעליות הכי חשובות – דפ' בחקותי בשלישי (ראה טושו"ע או"ח סקל"ו) ודפרשתנו בשישי (ראה שער הכוונות ענין קריאת ס"ת דרוש ב (פע"ח שי"ח פי"ט. ועוד) הובא בבאה"ט או"ח טו"ס רפב. וראה מג"א שם סק"ט).

(10) כח, סח.

הכתוב מפני מה „והשיבך” הוא דוקא „באניות”: מאחר שאמר הקב”ה „לא תוסיף עוד לראותה” – בדרך זו „לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד”¹⁵ – הרי לא יתכן שבני ישראל יבואו למצרים „בדרך הזה” – דרך היבשה, ולכן מדגיש הכתוב „והשיבך גו’ באניות גו’”.

אבל קשה לפרש כן בפשוטו של מקרא (דרך פירוש רש”י על התורה) – דלמאי נפקא מינא להשמייענו בתוכחה אשר „והשיבך ה’ מצרים” אינו בסתירה לכתוב „לא תוסיף עוד לראותה”? ובפרט אשר, לכאורה, לא ה’ הכתוב צריך לומר מעיקרא „בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה” – מפני שגם זה אינו נוגע, לכאורה, בתוכחה – וממילא לא היתה נצרכת גם ההוספה „באניות”¹⁶.

ד. לכאורה ה’ אפשר לומר – ע”ד המבואר במדרש לקח טוב¹⁷ – שכוונת הכתוב להדגיש בזה עד היכן עלולה להגיע פעולתן והשפעתן של העבירות: אף שהקב”ה הבטיח „לא תוסיף עוד לראותה”, הנה ביכולת החטאים לגרום, שהקב”ה יבטל הבטחתו¹⁸.

(15) שופטים יז, טז.

(16) ועוד ועיקר: מפשטות לשון הכתוב משמע, ש„בדרך אשר אמרתי גו’” הוא המשך בתוכן „באניות” (ראה תיב”ע עה”פ) – ולא שבא לתרץ תיבת „באניות”.

(17) שופטים שם. וראה ספרי שם – אבל לא הובא שם הפסוק דפרשתנו.

(18) כן משמע מפשטות לשון הספרי („שהברית כרותה עלי”) שתבטל ההבטחה*. וכן

(* אף שגפ”פ חז”ל (ירושלמי סוכה פ”ה ה”א. מכילתא בשלח יד, יג. פתיחתא דאסתר ג) הכתובים דפי בשלח ושופטים שם ודפרשתנו כולם אזהרות – „בג’ מקומות הוזהרו כו’” ואכ”מ.

ישבו למצרים וכו’¹¹ ואיש לא ירצה לקנותם¹² לעבדים ושפחות?

ואת זאת מבאר רש”י: „באניות” פירושו „בספינות בשבי” – היינו, שיבואו למצרים כשבויים¹³; ועל „ואין קונה” כתב רש”י „כי יגזרו עליך הרג וכליון”.

והעולה מדבריו בהשקפה ראשונה, שפסוק זה כולל ב’ פורעניות (בעיקר): א) בני ישראל יבואו למצרים „בשבי”; ב) „יגזרו עליך הרג וכליון”; ושאר התיבות בפסוק „באניות בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה” והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות” הם רק פרטים בב’ הפורעניות הנ”ל.

אבל יש לומר, שע”י דיוק לשונו ופירושו, משמיענו רש”י כיצד כל פרט בפסוק מוסיף ענין שהוא היפך הטוב לעצמו (כדלקמן); ועד”ז ביניה של תורה – כיצד כל תיבה וענין באים להוסיף בגודל העילוי והברכה שיגיעו לבני ישראל.

ג. ויובן בהקדים ביאור הדגשת הכתוב „והשיבך גו’ בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה” – דלכאורה: למאי נפקא מינה ובמה זה נוגע לתוכחה? ובפירוש רש”י לא מצינו, לכאורה, תירוץ לזה.

וכתבו מפרשים¹⁴, אשר בזה מבאר

(11) להעיר מר”פ בשלח. שלח יד, ד. וראה לך יג, יוד.

(12) להעיר מבחיי כאן: ואין קונה זו מדה טובה.

(13) ראה רא”ם, באר מים חיים (לאחי המהר”ל), ועוד.

(14) אברבנאל כאן „ההפסד הח”.

הדברים, שתיבת „באניות” מוסיפה בענין השבי' – „שאם היו מוליכין אותן ברגל לא היו שבים רק הגדולים היכולים ללכת ברגל”, אבל ע"י האניות „יהיו שבים טף ונשים”.

אבל מלשון רש"י שכתב „בשבי” סתם, ללא הוספת ביאור, מובן, אשר לפי רש"י החידוש הוא לא בזה שהשבי' תכלול את כולם (אף את הנשים וטף), אלא בעצם הענין שביאתם לשם באניות תהי' „בשבי”.

ו. הביאור בזה: רש"י מפרש, שכל הפרטים הנזכרים בכתוב (אינם פרטים בעלמא של תוכחה אחת כללית שבני ישראל ישובו למצרים, אלא), כל אחד מהם, מוסיף (גם) תוכחה בפני עצמה.

ומטעם זה הנה לדעת רש"י מה שהאריך הכתוב „באניות בדרך אשר אמרתיו גו” בא להוסיף עוד ענין: נוסף לתוכחה שבעצם שיבתם למצרים, הרי אף הדרך לשם תהי' באופן גרוע ביותר; ובשני פרטים:

(א) „באניות” – „בשבי”, היינו, לבד זאת שיהיו בשבי' במצרים, הרי שאף את הדרך למצרים יעשו כשבוים באניות; והדבר כרוך ברוב צער ויסורים – הרבה יותר מן ההליכה בשבי' דרך היבשה²³, מפני שהנתונים

אבל גם זה אינו מחוור בפשוטו של מקרא, מפני שכדי לדעת ענין זה – שחטא (ובפרט חטאים גדולים) יכול לגרום לביטול הבטחת הקב"ה – אין צורך להזקק לקללות הכי גדולות (ובפרט בסיוס) דהתוכחה, כיון שכבר למדנו זאת לעיל בנוגע ליעקב¹⁹, ועוד: מדוע נוגע הדבר דוקא (ולכן נזכר דוקא) בענין ההשבה למצרים?

ופשיטא שאין מקום – על פי פשוטו של מקרא – לפרש²⁰, שאף שהי' ציווי ה' לא לשוב „בדרך הזה” למצרים, גרם החטא שהקב"ה אינו מתחשב בזה ומביאם גם לעבור על הציווי – דבמה שייך להתוכחה ענין זה, שחטאים מביאים לעבור על ציווי נוסף בעל כרחם²¹?

ה. ויובן בהקדם תוספת ביאור בפירוש רש"י על „באניות” – „בספינות בשבי”. דלכאורה: פירוש זה, שבני ישראל ילכו למצרים „בשבי”, שייך (לא לתיבת „באניות”, אלא) לתיבת „והשיבך” (שהקב"ה ישיבם לשם כשבוים) – וא"כ הי' על רש"י להביא פירוש זה על תיבת „והשיבך” ולא כדיבור שבו מפרש תיבת „באניות”?

בעלי התוספות²² ביארו ככוונת

ממדרש לקח טוב שם („שאר הארצות שאין חברית כרותה עלי”). אבל ראה לקמן בפנים ההערה²⁰.

(19) וישלח לב, יא ובפרש"י.

(20) כמ"ש בלק"ט פרשתנו עה"פ „שאפילו מצוה שאמר הקב"ה כו”. וראה גם הגירסא בספרי שופטים שם: ומה מצות (במקום „מצרים”).

(21) ראה גם ל"ת להאריז"ל ר"פ תצא: כי מה עונש זה להושיבם במצרים בדרך כו' וכי עונש הוא לעבור על ד"ת.

(22) ועד"ז בפנענ רוא, חזקוני ועוד.

(23) וי"ל שלכן הוצרך רש"י לפרש תיבת „באניות” – „בספינות”, אף שתיבת „אניות” נאמרה לפני' בתורה (ויחי מט, יג) ואין רש"י מפרשה שם:

ע"פ פשוטו אינו מובן מה נוגע בהתוכחה שישבים באניות? ומצד זה הי' מקום לפרש (עכ"פ בדוחק) ד„אניות” כאן הוא מלשון „תאני' ואני” (איכה ב, ה), לשון „צער ויללה” (פרש"י איכה

[ולא הוצרך רש"י לכתוב כן בפירושו – כשם שלא הוצרך לפרש את גודל הפורעניות בענין „והשיבך ה' מצרים” – מפני שכבר פירש לעיל בסמוך²⁷ אשר „אין מיראין את האדם אלא בדבר שהוא יגור ממנו”, וכמו עצם השיבה למצרים, כך גם ה„דרך” למצרים היא אצל בני ישראל „דבר שהוא יגור ממנו”].

ז. עפ"ז יובן גם המשך פירושו רש"י על לשון הכתוב להלן באותו הפסוק „והתמכרתם שם לאויביך” – „אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים ולשפחות”, והיינו (לא „ע"י מוכרים אחרים”, אלא) אתם מבקשים למכור את עצמכם, כמו שמבאר רש"י (בדיבור שלאחרי זה).

דלכאורה תמוה: הרי זהו בסתירה למה שפירש שהם מובלים למצרים „בשבי”, וממילא אינם במצב שיכולים למכור את עצמם, אלא דוקא ע"י „מוכרים אחרים”?

ועוד אינו מובן: מדוע אמנם מדייק הכתוב „והתמכרתם” (לא ע"י „מוכרים אחרים”) – הלא אחר שסיום הענין הוא „ואין קונה” מטעם ש„יגזרו עליך הרג וכליון”, שוב אין כל נפקא מינה מיהו המוכר?

אלא הביאור בזה: כיון שכל פרט מוסיף בתוכחה ענין לעצמו, כנ"ל, לכן מפרש רש"י²⁸, שאין הכתוב מדבר

„באניות” נמצאים תחת מרות השובים באופן חמור יותר, כנראה בפשטות.

[ובזה מובן גם הטעם שלא פירש רש"י כבעלי התוספות – שהרי (נוסף על זה שבפשטות יכולים גם טף ונשים ללכת רגלי (עכ"פ בהליכה לאט)²⁴, וכפי שהי' ביציאת מצרים – הרי) לפי פירושו נמצא, שעצם השיבה „באניות” אינה תוכחה בפני עצמה, אלא רק תוספת בכללות התוכחה ד„והשיבך .. מצרים”, ללמדנו ששיבה זו כוללת את כולם, ולפי זה הוה לי' להכתוב לומר לכתחילה „והשיב ה' כולכם גו” וכיו"ב (אבל לא להוסיף זאת כענין חדש)].

(ב) „בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה” – היינו שישונו למצרים בדרך שבה כבר הלכו בעבר – דרך המדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים²⁵ (וכמובן, בפשטות, ללא הניסים והחסדים שהיו בהליכה הראשונה במדבר), שמתעם זה הבטיח הקב"ה ש„דרך” זו – „לא תוסיף עוד לראותה”; ומובנת גודל התוכחה בהליכה ב„דרך” זו²⁶.

(שם)*; ולכן מפרש רש"י ד„אניות” פירושה כפשוטה „בספינות”. וכדי לתרץ מה זה נוגע בהתוכחה, ממשיך (באותו הד"ה) „(בספינות) בשבי”, דהשבי בספינות היא צער גדול ביותר, כבפנים.

(24) ולהעיר מישע"י כ, ד. הובא בפרש"י נח ט, כג.

(25) עקב ת, טו.

(26) ולפ"ז ב' ענינים בה„דרך”: (א) במקום שצריך לילך דרך הים, תהי' ההליכה „באניות” (וראה חזקוני עה"פ); (ב) רוב הדרך – יהי' „בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה”, דרך

(* משא"כ ב' ויחי שם, שנאמר „לחוף אניות”, ובהמשך להנאמר בכתוב לפנ"ז „לחוף ימים”.

רש"י, ביינה של תורה, כיצד דברי התוכחה בפנימיותם הם ענינים נעלים ביותר²⁹.

כוונת התוכחה הרי היא שעל ידה יבואו בני ישראל לעילוי של תשובה, כדכתיב³⁰ „והי' כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה גו' והשבות אל לבבך גו' ושבת עד השם אלקיך גו'". ויש לומר, שמטעם זה מרומז בסיום וחותם התוכחה ענין זה – כוונת התוכחה (והעילוי הנפעל על ידה –) התשובה.

מעלת התשובה היא, כמאמר הגמרא³¹ „גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות” – היינו שלבעל תשובה יש סוג מיוחד ונוסף דזכיות, שאין אפילו לצדיק גמור.

ובפנימיות הענין: ע"י התשובה אף ניצוצות הקדושה ה„נופלים” ע"י הזדונות בג' קליפות הטמאות נהפכים לזכיות; מה שאין כן צדיק בעבודתו יכול לברר רק את הניצוצות שבדברים המותרים, הנמשכים מקליפת נוגה³².

ומאחר שניצוצות הקדושה הנמצאים בג' קליפות הטמאות נפלו למקום שפל ביותר, למטה מטה ביותר, הרי מזה גופא מובן ששרשם בקדושה הוא גבוה ביותר, למעלה משורש הניצוצות שנפלו בקליפת נוגה (בהתאם לכלל הידוע³³ כל הגבוה יותר

אודות מכירה ע"י אלו שהובילו את בני ישראל בשבי” שאין זו תוכחה גדולה כל כך, ואינו ענין חדש לעצמו), אלא שהמצב בשבי” ייעשה גרוע כל כך, עד אשר (א) „אתם מבקשים להיות נמכרים להם לעבדים ולשפחות” – אתם (תרצו, וממילא –) תשתדלו למכור עצמכם לעבדים ושפחות (ע"י בקשה והשפעה על אלו שלקחו אתכם בשבי”); ואף (ב) יתירה מזו, למי – „לאויביך”!

ובזה באה תוספת ביאור בפירוש רש"י על „ואין קונה – כי יגזרו עליך הרג וכליון”:

ע"פ הנ"ל ה' מקום לפרש, אשר „ואין קונה” הוא רק סיום התוכחה הקודמת „והתמכרתם גו'”, היינו שאתם רוצים למכור עצמכם (בגלל המצב המר) „לאויביך”, „ואין קונה”, הם אינם רוצים לקנות (וממילא תשארו במצב הקודם);

ומטעם זה משמיענו רש"י, שאף בזה ישנה (לא רק תוצאה לא טובה של „והתמכרתם גו'”, אלא) תוכחה אחרת נוספת (שלא בהמשך אל „והתמכרתם גו'”), ש„ואין קונה” הוא מפני ש„יגזרו עליך הרג וכליון” – תוכחה בתכלית (ולכן זהו הסיום של כל התוכחה).

ח. כאמור לעיל (ס"א) נרמז בדברי

אחריו ואין קונה” (ראה מפרשי רש"י שם) – הנה באם זה ה' עיקר הכרחו של רש"י, הו"ל להקדים הכרח זה לפירושו בד"ה „והתמכרתם שם לאויביך – אתם מבקשים כו'”. ומזה שפירש תחילה „אתם מבקשים להיות נמכרים כו'” (מבלי להקדים הכרח לפירוש זה) מובן, שגם בלי ההכרח שכתב רש"י „לאח"ז מובן שהפירוש ב„והתמכרתם גו'” הוא „אתם מבקשים להיות נמכרים כו'”. וראה רא"ם וס' זכרון עה"פ.

(29) ראה גם אלשיך עה"פ.

(30) נצבים ל, א"ב.

(31) יומא פו, ב.

(32) ראה דרמ"צ קצא, א. וראה לקו"ש חיי"ז ע' 183, 187 ואילך. וש"נ.

(33) ראה בארוכה וכמה דוגמאות בשערי

תורה – ענין פנימי יותר: מאחר שבני ישראל הם חלק אלוהי ממעל ממש³⁸, אי אפשר לומר שכל כונת הירידה של התוכחה היא רק לצורך העילוי שנפעל בניצוצות, אלא זהו גם (ובעיקר) – לצורך העילוי שנפעל בבני ישראל גופא³⁹.

וכידוע, אשר תשובה פועלת עלי שלא בערך לא רק בחפצא (ניצוצות הקדושה), אלא אף בגברא⁴⁰. ואת פרטי העילוי מבאר רש"י בפירושו על „והתמכרתם גו' ועל „ואין קונה“:

241 „והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות – אתם מבקשים להיות נמכרים” – העילוי בעבודת התשובה הוא מה שעייז נעשה האדם עבד לה, ותוכן מעלתו של עבד היא בזה ש„אתם מבקשים להיות נמכרים כו'“, היינו שהיא עבודה בכח עצמו; ואינה⁴¹ כהעבודה דבחינת „בנים” (עבודת הצדיקים) אשר עבודתם והתקשרותם לאלקות היא טבע בנפשם, מפני שעיקר סיבת הדבר שנורגשת אצלם האלקות, והם נמשכים לאלקות בעבודתם, אינה מצד השתדלותם ועבודתם, אלא מצד אלקות, מלמעלה;

משא”כ הבעלת-תשובה, אשר בגלוי

נופל למטה יותר). ולכן בשעה שמבררים ומהפכים ניצוצות אלו לקדושה נמשך אור עליון יותר³².

וזהו הפירוש הפנימי בפסוק „והשיבך ה' מצרים גו'“, שהכוונה בכל דברי התוכחה מודגשת בסיומם וחותמם – „והשיבך” (מלשון תשובה), להביא לידי העילוי של תשובה, ועילוי זה מרומז בהמשך הכתוב: (א) „והתמכרתם שם לאויביך לעבדים ולשפחות” – בירור ניצוצות הקדושה מבחינת „שם”, מקום הקליפות³⁴ – „אויביך”. (ב) ועייז „ואין קונה” (כשני הפירושים³⁵ „באין מזל לישראל”) – „אין” נעשה „קונה”, ההמשכה והגילוי של בחינת „אין”^{35*} אשר הוא למעלה מבחינת „קונה”; וכידוע ש„קונה” הוא בעולם האצילות (כידוע בפירוש „ברוך קונך”)³⁶, ו„אין” למעלה מאצילות,

וכל זה נפעל ע”י עבודת התשובה³⁷.

ט. ומוסיף בזה רש”י – בינה של

אורה ד”ה יביאו לבוש מלכות פ”ב ואילך, פ”ב ואילך.

(34) לקו”ת ראה לב, רע”ג.

(35) ראה לקו”ת האזינו עא, ד.

(35*) ראה לקו”ת שם, שע”י תשובה מגיעים לבחי’ זו.

(36) תו”א עו, ב. ובכ”מ.

(37) בהמשך תרס”ו (ע’ קסא) דאצילות „אינו דומה ממש לקנין שהוא אותו הדבר כמו שהוא ממש רק שבא לרשות אחר (ובהנמשל הוא כמשנת”ל . . בענין פנימיות אבא פנימיות עתיק כו’), אבל כאן הרי אין זה ממש כמו שהן באו”ס המאציל”.

וי”ל כי ע”י התשובה מגיעים לבחי’ עתיק כמו שהיא במקומה (ראה לקו”ת ס”פ אחרי דרמ”צ מצות וידוי ותשובה פ”ב. ועוד), וא”כ מגיע למעלה מבחי’ קנין – ו”אין קונה” – שהיא פנימיות אבא פנימיות עתיק, כנ”ל.

(38) תניא רפ”ב.

(39) בתניא פל”ז (מת, ב) שירידת הנשמה למטה היא כדי לתקן את הגוף ונה”ב וחלקו בעולם. אבל ראה ד”ה וירח הש”ת ע’ ת. לקו”ש ח”כ ע’ 284 הערה 30. ולהעיר מלקו”ת בלק עג, סע”א: אך התירוץ האמיתי לירידת הנשמה למטה שנעשים בחי’ בעלי תשובה משא”כ לפני ירידתן הם בחי’ צדיקים.

(40) ראה לקו”ש ח”ז שם. וש”נ.

(41) בהבא לקמן בחילוק מדריגת בן ועבד – ראה ד”ה ומקנה רב תרס”ו ואילך. ובכ”מ.

בגוף, מגיע הוא למדריגה כזו שאלי מתעלה הנשמה בצאתה מן הגוף.

[ע"ד פירוש החסידות⁴⁶ במאמר המשנה⁴⁷, "בן מאה (שנה) כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", אשר בשעה שהאדם עומד בדרגת "מאה שנה" – היינו (שבידו מאה דרגות שונות, אחר) שבייר את כל עשר כחות הנפש (אשר כל אחד מהם כלול מעשר) – אזי "עבר ובטל מן העולם": הוא למעלה לגמרי מן העולם, וממילא הרי "כאילו מת"^{47*}, עד שביכלתו לראות אלקות גם בהיותו למטה, דהגם ש"לא יראנו האדם וחי" – בחייהם אינן רואין אבל במיתתן רואין⁴⁸, הנה כיון שהוא "כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", הרי הוא "רואה" גם בחייו, נשמתו בגופו, מה ש"במיתתן רואין"].

יא. האמת הרי היא, שלא רק התוכחה גופא היא לצורך העילוי של תשובה, אלא גם הסיבה שעוררה את התוכחה היא לצורך התכלית של התשובה.

כלומר, אף שבגילוי זהו מצד החטאים שבני ישראל עושים בבחירתם החפשית, אבל בפנימיות, גם זה גופא הוא ענין הבא מלמעלה: הקב"ה מביא את בני ישראל למצב זה כדי שיבואו לידי העילוי של תשובה⁴⁹.

(46) ראה אוה"ת בראשית קי, ב. בשלח ע' תקל. חוקת ע' תתיז.

(47) אבות פ"ה מכ"א (לגירסת אדה"ז – סוף הפרק).

(47*) ראה זח"ג (קסב, ב) בפ"י במדבר הזה יתמו ושם ימותו.

(48) תשא לג, כ. ספרי בעלותך יב, ת. ובכ"מ.

(49) ראה תו"ח תולדות יג, א. וראה לקו"ש ח"יח ע' 395 ואילך, וש"נ.

ה' מרוחק מאלקות⁴², הרי עבודתו אינה מצד גילוי מלמעלה, מצד אלקות, מפני שהוא מרגיש תענוג בזה והוא נמשך לעבודה זו; אדרבה, זהו היפך טבעו עתה – אלא שהוא שינה את טבעו בכח עצמו⁴³ ומצד עצמו הוא נמשך לאלקות – "אתם מבקשים להיות נמכרים". וזהו האופן העיקרי בעבודת ה' – בדוגמת עבד שעושה עבודתו לא מצד הרגש האדון שמורגש בו; אדרבה, זהו היפך טבעו – אלא הוא מוסר את עצמו לעבוד את האדון בכח עצמו ובקבלת עול⁴⁴.

י"ד. עד"ז מגלה רש"י בפירושו רואין קונה – כי יגזור עליך הרג וכליון ענין נעלה יותר הקיים בבני ישראל ע"י עבודת התשובה⁴⁵.

הפירוש הפנימי ב"הרג וכליון" הוא, אשר בהיות האדם בחיים בעולם הזה הגשמי עומד הוא בתנועה של "הרג" (בנוגע לתאוותיו ולעברו, תנועה) של יציאה מן העולם, וכן מתוך "כליון", כלתה^{45*} נפשי, כלות הנפש לאלקות; היינו, שבעת המצאו בעולם הזה, נשמה

(42) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ז, ז.

(43) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 63-4, וע' 66, וש"נ.

(44) ולפי זה י"ל פי, "לאויביך" נ"ד המבואר ברשימת הצ"צ לאיכה (אוה"ת לנ"ך ח"ב ע' א'לה) בפ"י, "כל רעי' בגדו בה" – העלי' שע"י התשובה הוא במדרי' נעלית כזה עד שנק' "אויביך" לגבי הבחי' שלפניו.

(45) וראה תו"א עד, טע"ג (ובכ"מ) – דנשמות דאצילות נק' בנים. ועפ"ז מוכן העילוי (וההמשך) ד"רואין קונה", שע"י עבודה דעבד (ששייכת לעבודת התשובה, כנ"ל) מגיע למעלה מעבודת הצדיקים, בנים.

(45*) ראה לקו"ת שה"ש בתחילתו.

ובזה ישנן שתי מדריגות: (א) „אניות” – (שמו של הדבר המגין) בלשון הקודש, היינו עבודת התורה והמצוות כפי שנעשית בעולם של קדושה. (ב) „ספינות” – (הכינוי בלשון) תרגום, היינו, עבודה זו כפי שיורדת לעולם של „תרגום” – של שבעים אומות, שיש לבררם ולהפכם לקדושה⁵², וזוהי עבודת התשובה שהזדונות ייהפכו לזכיות.

ומלמדנו רש"י, דכיון שהנדון כאן הוא תיקון מצב של ירידה שנגרם מצד חטאים כו' – „בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה” – על כן נזקקים אנו לסדר עבודה והגנה כזה הכלול לא (רק) מ„אניות”, אלא (גם) מ„ספינות”.

243 יג. ויהי רצון, אשר ע"י לימוד יינה של תורה ופנימיות התורה של דברי התוכחה, תתגלה בקרוב ממש פנימיות הטוב של דברי התוכחה, בטוב הנראה והנגלה, שכל אחד יראה זאת בעיני בשר בטוב הנראה והנגלה בבני חיי ומזוני רוויחי,

וכל תוכחות אלו יבואו „על אויביך ועל שונאיך אשר רדפוך”⁵³, וכל אחד מישראל, בתוככי כלל ישראל, יכתב ויחתם בכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה, עד לברכה הכללית – ביאת משיח צדקנו במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ תבא תשל"ד)

ואף ענין זה מרומז ברישא דקרא „והשיבך ה' גו' בדרך אשר אמרתי לך לא תוסיף עוד לראותה” – גם הליכת בני ישראל בדרך האסור, בדרך שעלי' צוה הקב"ה „לא תוסיף עוד לראותה”, קשורה בפנימיות עם ההנהגה מלמעלה – „והשיבך ה'”, עם הכוונה לרומם (אחר כך) את בני ישראל למעלת התשובה.

וזהו גם מה שפירש רש"י „באניות .. בשב"י” – שירידת האדם ל„מצרים”, אל המצרים וגבולים וההעלם והסתר, אינה ברצונו, אלא „בשב"י”, הקב"ה מובילו בעל כרחו מתוך כוונה להביאו לעילוי של תשובה.

יב. ע"פ כל הנ"ל יובן גם מה שפירש רש"י „באניות – בספינות” – שאין זה רק פירוש תיבת „אניות”⁵⁰, אלא בזה גם מרמז רש"י שלפי התוכן הפנימי של הפסוק (שמגלה רש"י ביינה של תורה) נוגע כאן ענין ה„אניות” כפי שמתפרש „ספינות”.

והביאור בזה: „אניות” ענינן להגן על בני אדם בשעה שהם צריכים לעבור במי ים או נהר. ועד"ז ברוחניות הענינים: בשעה שנישמה יורדת למטה, ל„מים הזידונים” של העולם הזה, זקוקה היא לדבר המגין כדי שלא תשקע בהם ח"ו, וזהו ע"י „ספינות” – עבודת התורה והמצוות (כמבואר בכמה מקומות⁵¹).

50) וראה לעיל הערה 23.

51) ראה תורת הבעש"ט ע"פ יורדי הים באניות (כתר שם טוב בהוספות סי' נח. ולהעיר מביאווה"ז לאדמהאמ"צ מג, א. להצ"צ ע' רי ואילך).

52) ראה תו"א עז, ד.

53) נצבים ל, ז. וראה לעיל הערה 7.

